

стан ринку транспортних послуг залізничного транспорту загального користування до кінця 2010 року.

У роботі розкривається новий напрямок в соціально-економічному моделюванні, заснований на концепції розвитку залізничного транспорту України. Розроблена та запропонована модель складається з трьох етапів реформування та спрямована на соціально-економічний розвиток галузі.

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробленні пропозицій щодо удосконалення організації економіки та управління галузю та її соціально-економічного розвитку. Рекомендації щодо зваженого підходу до формування соціальної політики у сфері перевезень залізничним транспортом мають сприяти підвищенню

ефективності роботи галузі. Основні наукові положення і висновки запропоновані для розроблення концепції розвитку галузі з метою прийняття рішення з формування стратегії збалансованого розвитку національного господарства України. Результати роботи дозволяють:- формувати варіанти можливої структури управління, які мають відповідати умовам її економічної стабільності і збалансованості;

- визначати напрямок і рівень соціально-економічного розвитку залізничного транспорту України з урахуванням нової структури управління;

- використовувати запропоновану методологію прогнозування тенденцій соціально-економічного розвитку базової галузі як один з напрямків стратегічного планування.

Список використаної літератури:

1. Транспортный комплекс Украины: экономика, организация, развитие: сб. научн. Трудов. – К.: ИКТП-Центр. – 1998. – 179 с.
2. Позднякова Л.О., Дейнека О.Г. Экономика залізничного транспорту. – Харків: –УкрДАЗТ. –2010. –186с.
3. Развитие высокоскоростных сообщений во Франции // Железные дороги мира. – 2004. - №5 . – С. 12-13.
4. Попередні техніко-економічні обґрунтування для введення системи високошвидкісних залізниць в Україні. – Французька компанія «SYSTRA». – 2002.

В статье обоснованы теоретические подходы и концептуальные основы по совершенствованию действующей структуры управления экономикой национального хозяйства, которые необходимы для формирования и реализации социально-экономической модели развития железнодорожного транспорта Украины.

The article is substantiated theoretical approaches and conceptual basis for improving the current structure of economic management of the national economy that are necessary for the formation and implementation of socio-economic development model railway transport of Ukraine.

Рецензент: д.е.н., професор Михайлова Л. І.

Дата надходження до редакції: 23.06.2012 р.

УДК 65.012.3

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ»

І. О. Бояринова, аспірант, Сумський національний аграрний університет

У статті розглянуто основні положення проведення процесу реструктуризації підприємств, визначено вагомість вертикально-інтегрованого розвитку, що забезпечить їх адаптацію та успішне функціонування в конкурентному ринковому середовищі.

Постановка проблеми. Будь-яка система, у тому числі економічна, передбачає функціонування і розвиток, зміну й перетворення, оскільки постійно зазнає впливу багатьох внутрішніх і зовнішніх факторів. Єдиною константою в сучасному бізнесі залишається зміна, тому ключем до успіху в динамічному ринковому середовищі і стає управління цими змінами. Тому не дивно, що вплив політичних, економічних, правових, соціальних, ресурсних чинників об'єктивно призводить до необхідності видозмінення, модифікації чи

трансформації суб'єктів господарювання до сьогоденного стану економіки. У світовій економічній науці процес цілеспрямованих змін суб'єктів економічної діяльності та ефективної їх адаптації до умов функціонування, що принципово змінився, розглядається у взаємозв'язку з проблематикою реструктуризації, що зумовлює актуалізацію теоретичних і практичних її аспектів.

Аналіз останніх досліджень. Окремі аспекти реструктуризації підприємств досліджуються у працях багатьох українських науковців, зокрема

О. Амоші, М. Білик, С. Довбні, І. Зятковського, О. Ковальова, І. Отенко, І. Мазура Н. Москаленко. Розглядом окремих аспектів проведення реструктуризації займалася велика кількість і закордонних дослідників: Бляхман Л., Кондратьев В., Кордон К., Фолламан Т., Фрезе Е., Шапіто В. Проте, не зважаючи на значну кількість виконаних досліджень, багато теоретичних аспектів здійснення реструктуризації розкрито не повною мірою, що обмежує можливість розроблення і обґрунтування дієвих методів її проведення. Через важливе значення вертикально-інтегрованого розвитку сільського господарства, ми зосередимо увагу саме на зовнішній реструктуризації або корпоративній.

Мета статті - здійснити опис і узагальнити сутність реструктуризації підприємства, охарактеризувати її види для подальшого обґрунтування основних елементів корпоративної реструктуризації підприємства.

Виклад матеріалу: Поняття реструктуризації досить багатогранне. Саме тому в економічній літературі немає єдиного визначення сутності й алгоритму проведення реструктуризації. Термін «реструктуризація» як процесу комплексної зміни методів і умов функціонування підприємства відповідно до зовнішніх умов ринку і виробленої стратегії її розвитку увійшло до ділового ужитку відносно недавно і отримав широке застосування наприкінці 70-х і початку 80-х років двадцятого століття у зв'язку з переглядом економічної ролі держави в країнах з ринковою економікою і особливо широко розглядалася в роботах М. Портера, А. Томсона, А. Дж. Стрікланда, Т. Пітерса, Р. Уотермена, М. Хаммера як сукупність кардинальних стратегічних заходів щодо перетворення структури диверсифікованої компанії шляхом продажу одних напрямів діяльності (бізнесів) і придбання інших. Найбільш й повними і коректними вважаються визначення, засновані на підході до розкриття поняття "реструктуризація підприємства" через енциклопедичну сутність його складових: "реструктуризація" та "підприємство". До таких визначень слід віднести насамперед визначення Аістової М.Д. [1] "Реструктуризація підприємства - це фундаментальні, комплексні зміни, в основі яких лежить трансформація структури бізнесу і способу функціонування підприємства, що охоплюють практично всі аспекти діяльності, кінцевою метою яких є подолання кризових явищ, підвищення ефективності роботи та конкурентоспроможності, збільшення прибутку"; А.Авсеева і Р. Юна [12] "Реструктуризація підприємства - будь-які зміни у виробництві, структурі капіталу або власності, які не є частиною його повсякденного циклу"; Соколовська Н. [9]. "Реструктуризація - це перетворювання підприємства, яке пов'язане зі зміною структурних компонентів, які можуть виступати бізнес-процесами підприємства, технологіями та організацією виробництва".

У працях іноземних авторів реструктуризація інтерпретується, з одного боку, як специфічний вид фінансової діяльності підприємства [5], а з другого — як засіб поліпшення позиціонування підприємства на ринку, вдосконалення управління й фінансових відносин із метою фінансового оздоровлення [13]. Як бачимо, в обох підходах акцент робиться на фінансовій складовій реструктуризації.

Звернемося до нормативно-правових актів. Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" [7], іншими нормативно-правовими документами передбачено використання реструктуризації як ефективного засобу відновлення платоспроможності підприємства. Міністерство економіки України затвердило Методичні рекомендації щодо здійснення реструктуризації державних підприємств, де наведено визначення реструктуризації підприємства як сукупності організаційно-економічних, правових, виробничо-технічних заходів, що спрямовані на зміну структури підприємства, його управління, форм власності, організаційно-правових форм і можуть забезпечити фінансове оздоровлення підприємства, збільшення обсягів випуску конкуренто-спроможної продукції, підвищення ефективності виробництва. Визначення є доволі загальним і охоплює весь комплекс заходів (крім фінансових) щодо фінансової санації підприємства. У Законі України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" наводиться точніше визначення: реструктуризація підприємства — це здійснення організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства, зміну форм власності, управління, організаційно-правової форми, що сприятиме фінансовому оздоровленню підприємства, збільшенню обсягів випуску конкуренто-спроможної продукції, підвищенню ефективності виробництва та задоволенню вимог кредиторів. На нашу думку, це визначення є більш повним, так як передбачає також вжиття фінансових заходів.

Проведення групування та систематизації визначень поняття "реструктуризація" дозволило нам зробити певні узагальнення та виокремити ряд суттєвих її аспектів:

*по-перше, реструктуризація — це засіб, який дозволяє забезпечити ефективне функціонування підприємства не лише в ринкових умовах;

*по-друге, суттєвим аспектом реструктуризації є формування у підприємства потенціалу до превентивного реагування на зміни зовнішнього середовища;

*по-третє, напрями структурної перебудови підприємства повинні бути погоджені зі стратегією його розвитку;

*по-четверте, реструктуризація підприємства - це комплекс структурних перетворень, що здій-

снюються на системній основі заходами організаційно-економічного, техніко-технологічного, правового і фінансового характеру; може проводитись як на підприємствах, що перебувають у скрутному фінансовому становищі (тобто виступати інструментом фінансового оздоровлення), так і на успішно діючих підприємствах, які мають великий потенціал зростання;

*по-п'яте, довгостроковою ціллю кожного підприємства є збільшення вартості бізнесу, яке забезпечується зростанням ефективності виробництва, підвищенням конкурентноздатності, зміцненням фінансової стійкості, підвищенням інвестиційної привабливості.

З урахуванням викладеного, ми маємо право визначити реструктуризацію підприємства як комплекс фінансово-економічних, організаційних і правових заходів, спрямованих на оновлення структури підприємства й управління, фінансів і виробництва, організаційно-правової форми діяльності, що дають змогу вдосконалити фінансово-економічні відносини підприємства для забез-

печення ефективного використання його потенціалу та збільшення його ринкової вартості. Таким чином, ключовими позиціями в понятті "реструктуризація підприємства" є "оновлення", "вдосконалення фінансово-економічних відносин", "створення доданої вартості".

Відповідно до практики, відзначимо, що процес реструктуризації складається з ряду етапів (рис. 1). Системний аналіз процесу реструктуризації суб'єктів господарювання в умовах глобалізації показав, що мікро-, макро- складові процесу реструктуризації динамічно пов'язані між собою, взаємно обумовлюють одна одну, що сприяє стимулюванню або стримуванню реструктуризації виробничого потенціалу як окремих підприємств, так і економіки в цілому [2]. У принциповій схемі процес реструктуризації містить такі етапи, як діагностика вихідного стану компанії, розробка стратегії і проекту реструктуризації, здійснення процесу і аналіз ефективності заходів реструктуризації.

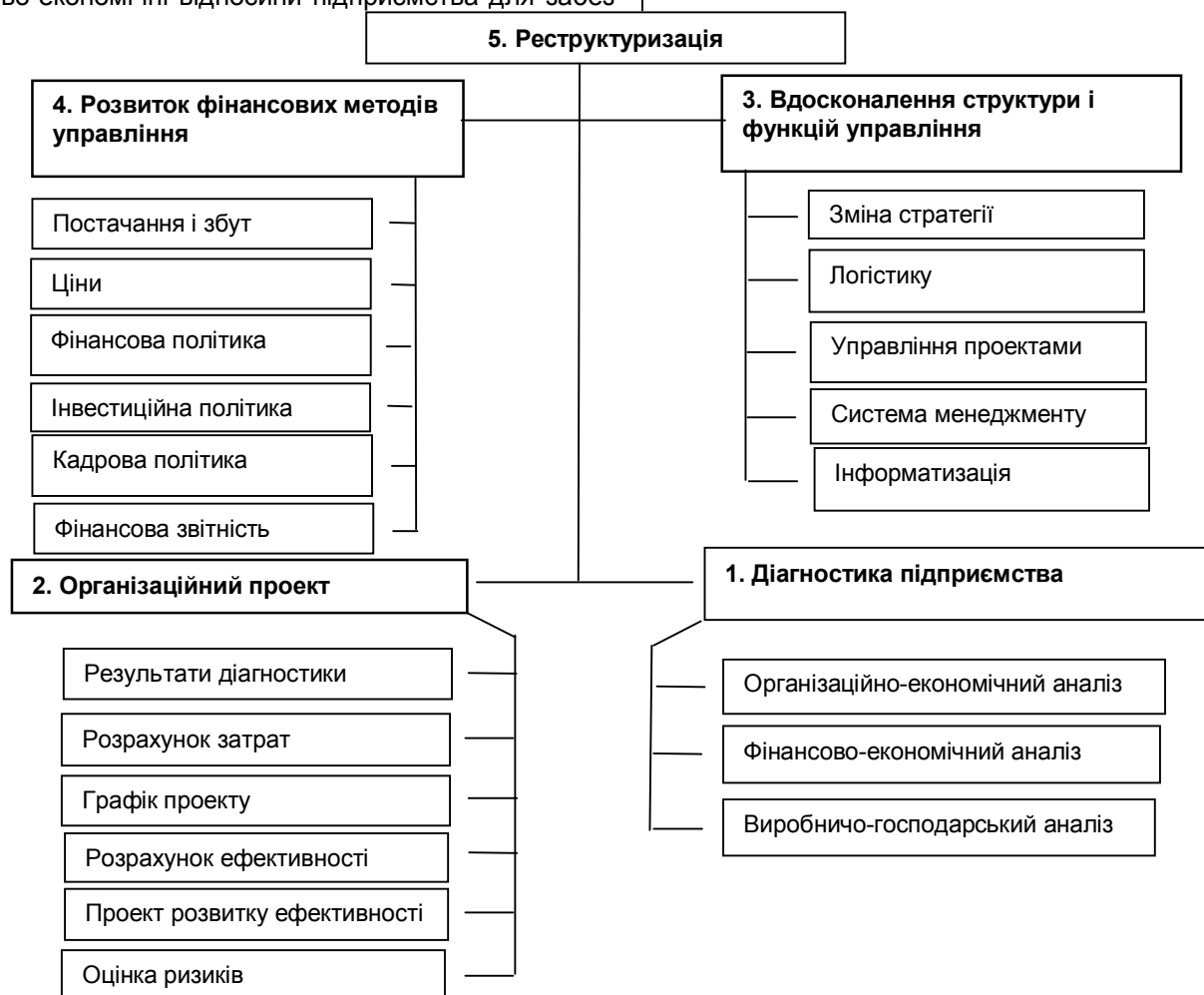

Рис. 1. Ієрархія задач реструктуризації підприємств

Таким чином, реструктуризація дозволяє за рахунок вдалої комбінації і використання таких елементів управління як стратегія, система, сума навиків персоналу, вирішити такі завдання: усунути малопродуктивні структурні ланки; створити стратегічно ефективні організаційну структуру і методи господарювання; сформулювати нове мислення організації.

нути малопродуктивні структурні ланки; створити стратегічно ефективні організаційну структуру і методи господарювання; сформулювати нове мислення організації.

Реалізація проекту реструктуризації має на увазі під собою перелік змін. (рис.2).

Рис. 2. Зміни підприємства у процесі його реструктуризації

Проте слід зазначити, що в сучасних умовах розвитку економіки України навіть добре продумана програма реструктуризації часто не приводить підприємство, що реформується, до бажаних результатів, внаслідок наявності складнощів у формуванні організаційних структур та ін. [8].

У науково-практичній літературі можна зустріти багато варіантів класифікації реструктуризації.

Зокрема, виокремлюють активну й пасивну реструктуризацію. За пасивної відсутні стратегічні орієнтири, а відповідні заходи мають захисний характер та спрямовані на забезпечення виживання підприємства в короткостроковому періоді.

Активна реструктуризація характеризується наявністю обґрунтованої стратегії розвитку, спрямована на досягнення життєздатності в довгостроковому періоді та передбачає широке використання інновацій, що мають забезпечити безперервне зростання ефективності [9].

У наукових джерелах, присвячених дослідженню реструктуризації підприємств, залежно від мети виокремлюють такі види реструктуризації [3]:

*санаційна (відновна) - застосовується, коли підприємство перебуває у передкризовому або кризовому стані і має за мету вийти з нього;

*адаптаційна (прогресивна) - використовується за відсутності кризи, але в разі виникнення негативних тенденцій з метою їх подолання та адаптації підприємства до нових ринкових умов;

*випереджаюча - здійснюється на успішних підприємствах, які передбачають можливість зміни умов функціонування і прагнуть підсилити свої ключові позиції та конкурентні переваги.

На наш погляд, залежно від типу фінансово-економічних відносин, на вдосконалення яких спрямована реструктуризація, її доцільно поділяти на внутрішню й зовнішню.

Внутрішня реструктуризація спрямована на вдосконалення й адаптацію внутрішньовиробничих фінансово-економічних відносин, на розв'язання внутрішніх конфліктів із метою підвищення ефективності діяльності підприємства. У рамках

такої реструктуризації мають реалізовуватися заходи з поліпшення внутрішньої організаційної структури, структури активів і управління, вдосконалення системи мотивації персоналу й менеджменту. Домінантами внутрішньої реструктуризації є заходи щодо вдосконалення внутрішніх організаційної й фінансової структур, структури активів і виробництва. Ці заходи мають внутрішній характер та не пов'язані зі змінами в економіко-правових відносинах підприємства із зовнішніми контрагентами. Результатом заходів із внутрішньої реорганізації є зменшення всіх видів витрат і створення дієвих механізмів, які стимулювали би персонал до підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності, зокрема до створення доданої вартості на основі зменшення витрат на всі види ресурсів та до максимізації доходів.

Зовнішня реструктуризація спрямована на поліпшення фінансових відносин між підприємством і зовнішніми групами інтересів, у тому числі власниками, кредиторами, конкурентами, державою. Вона веде до зміни характеру економіко-правових відносин компанії як із зовнішніми, так і з внутрішніми її учасниками. Зовнішня реструктуризація включає заходи з реорганізації компанії (корпоративна реструктуризація), основним завданням яких є отримання конкурентних переваг у результаті диверсифікації діяльності та правової відособленості окремих структурних підрозділів (реорганізація, спрямована на розукрупнення).

Корпоративна (зовнішня) реструктуризація передбачає реорганізацію підприємства, що має на меті зміну власника статутного капіталу, створення нових юридичних осіб чи організаційно-правових форм діяльності, формування інтегрованих корпоративних утворень.

Відомий американський економіст А. Рапппорт називає три каталізатори хвилі корпоративної реструктуризації, зокрема злиттів і поглинань, протягом останнього десятиліття:

- 1) політика дерегулювання багатьох галузей;
- 2) надлишкові потужності, що сприяє консолідації в окремих галузях;
- 3) гонитва за масштабами, яка відповідає логіці менеджменту, що злиття є засобом досягнення конкурентоспроможності через здобуття контролю над новими технологіями, ресурсами й ринками збуту продукції.

У процесі планування й реалізації корпоративної реструктуризації великого значення набуває реорганізаційний контролінг, який забезпечує не лише трансформацію стратегії розвитку підприємств, а й інтеграцію звітності, обліку, планування, ризик-менеджменту, систем контролю, трансфертного ціноутворення тощо.

Існує багато способів проведення корпоративної реструктуризації підприємства, але ми розглянемо, на наш погляд, основні:

*злиття, у разі чого усі майнові права та

обов'язки кожного з підприємств переходять до товариства, яке виникло внаслідок злиття;

*виокремлення – створення одного або кількох підприємств із переданням хм частини прав та обов'язків підприємства, що реорганізується, без припинення діяльності останнього. При цьому складається баланс розподілу, визначаються порядок та умови виокремлення;

*перетворення, при якому усі майнові права та обов'язки колишнього підприємства переходять до підприємства, яке щойно виникло.

Процес реорганізації підприємств регулюється нормами статей 34, 35, 36 Закону України "Про підприємства в Україні", статті 37 Цивільного Кодексу України, "Положення про порядок поділу підприємств та об'єднань та відокремлення від них структурних підрозділів та одиниць", затвердженого наказом Міністерства економіки, Міністерства статистики, Антимонопольного комітету від 20.04.94 р. №43/79/5, розпорядження АМКУ від 09.12.94 р. № 15-р (в редакції від 25.10.95 р. № 32-р).

В Україні за останні два-три роки спостерігається швидкий перехід від приватизаційної лихоманки до еволюційних методів формування корпоративних структур. В теоретичному аспекті корпорация розглядається як фірма, що являє собою складне економічне утворення, особливий інститут економічної системи, первинну одиницю бізнесу з ознаками юридичної, фінансової та організаційної самостійності. Корпоратії доводять свою більшу ефективність та дієвість порівняно з підприємствами одноосібного володіння: можливість акумулювати майже необмежені засоби для збільшення інвестицій і розвитку виробництва, відокремлення капіталу-власності від функцій управління, зменшення економічних ризиків [2]. Корпоративна реструктуризація надає національній економіці, в тому числі і її аграрному сектору, відповідний вектор розвитку та відкриває нові

можливості для створення фінансово потужних вертикально-інтегрованих структур (акціонерних товариств закритого і відкритого типів, агрохолдингів, промисло-фінансових груп).

Висновок. Ринково спрямовані трансформації в економіці України спричинили радикальні зміни у середовищі функціонування вітчизняних підприємств та організацій. Прискорення розвитку економіки та загострення конкуренції в останні роки спонукають підприємства до активізації процесів консолідації своєї діяльності. Результатом чого є поширення процесів економічних і соціальних зрушень зі сполученими з ними змінами на макро- й мікрорівнях в діяльності підприємств. Тому, саме реструктуризація підприємств, у її загальному вигляді є сучасним ринковим інструментом підвищення ефективності їх діяльності. Це зумовлює необхідність трансформації організаційно-правових форм, структур, їх систем менеджменту та принципів взаємодії з контрагентами та державою. Таким чином, переосмислення економічної сутності і взаємозв'язку процесів реструктуризації і корпоратизації в сучасних умовах дозволяє визначити, що комплексна реструктуризація є головною умовою адаптації корпоративних вітчизняних підприємств до сучасних умов ринкової трансформації економіки. Саме корпоративна реструктуризація підприємств, спрямована на створення великих інтегрованих корпоративних структур – концернів, холдингових компаній, промислово-фінансових груп, які спроможні забезпечити концентрацію капіталу, залучення значних інвестиційних ресурсів та широкомасштабне впровадження сучасних технологій, набуває особливої актуальності і є об'єктивним явищем в сучасних економічних процесах, через і буде перспективним напрямком для подальших досліджень.

Список використаної літератури:

1. Аистова М.Д. Реструктуризация предприятия: вопросы управления. Стратегия, координация структурных параметров, снижение сопротивления преобразования / М.Д.Аистова. – М.: Альпина Паблишер, 2002. – 287 с.
2. Височин І.В. Реструктуризація підприємства як економічна категорія. Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. Випуск 75, 2004.—С. 160-165.
3. Економіка підприємства: [Підручник] / За заг. ред. Й.М. Петровича. – Львів: "Новий Світ-2000", 2004. - 680с.615
4. Карлина Т. Реструктуризация компаний в условиях кризиса // Проблемы теории и практики управления. — 2010. — № 4. — С. 106–114.
5. Ковалев А.И. Управление реструктуризацией предприятия. — К.: АВРИО, 2006. — С. 14
6. Отенко И.П., Москаленко Н.А. Организационно-экономический механизм реструктуризации предприятия: Науч. изд. — Х.: ХНЭУ, 2005. — С. 30.
7. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14.05.1992 № 2343-ХІІ
8. Сенчук В.М. Технологія реструктуризації підприємств в сучасних умовах/Збірник наукових праць: «Управління розвитком». – 2011. - №21 (118). – с. 119-122
9. Супян В.Б. Эволюция форм собственности в США: современные особенности/В.Б. Супян // Вопросы управления. - 2001. - № 6. - С. 4-18

10. Соколовская Н.Б. Системная реструктуризация предприятия: теоретико-методологические основы. – СПб.: СПбГИЭУ, 2002. – 151 с.
11. Терещенко О. О., Волошанюк Н. В. Финанси України №4, стр. 82-90, 2009 рік
12. Юн Г.Б. Антикризисное управление предприятием – М: Московский издательский дом, 2002. – 624 с. [Picot G. Handbuch Mergeis&Acquisition. — Stuttgart: Schaeffer-Poeschel Verlag, 2002. — S. 274.]

Рецензент: к.е.н., доцент Жмайлов В. М.
Дата надходження до редакції: 11.05.2012 р.

УДК 658.016/018

ДИНАМИЧЕСКАЯ САМОСОГЛАСОВАННАЯ ЭВОЛЮЦИОННАЯ МОДЕЛЬ СПРОСА / ПРЕДЛОЖЕНИЯ В ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМАХ

Я. А. Ляшенко, к.ф.-м.,н., Сумський державний університет
В. Н. Борисик, к.ф.-м.,н., Сумський державний університет
А. В. Люлєв, к.е.н., Сумський державний університет
А. И. Головченко, Сумський державний університет

Предложена модель, позволяющая на качественном уровне описать самосогласованное эволюционное поведение спроса и предложения в экономических системах в зависимости от устанавливаемой цены товара. В стационарном случае модель показывает стандартный вид кривой спроса-предложения. При различных соотношениях между временами релаксации рассматриваемых величин построены фазовые портреты системы, а также зависимости параметра предложения от времени. Показано, при каких условиях поведение рынка более прогнозируемо.

Актуальность темы. В экономической науке часто пользуются графическими моделями, позволяющими качественно проследить тенденции в развитии экономических систем. Математические модели используются не так часто, поскольку существует определенная сложность в их построении. Причина в том, что практически любая экономическая система представляет сложную систему, состояние которой зависит от многих факторов. Согласно определению сложных систем незначительное изменение одного из параметров за счет самосогласованного поведения может повлечь существенное изменение общей картины. Следует отметить, что многие параметры выразить численно невозможно, поскольку они носят явный качественный характер, а некоторые из них даже не могут быть объективно выявлены. Определенная сложность в том, что для каждой системы следует составлять свои модели, которые будут действовать только на определенном промежутке времени, поскольку в процессе эволюции обычно появляются новые действующие факторы.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В последнее время процессы, происходящие в экономике, активно исследуются с точки зрения самоорганизации, самосогласованного поведения, хаоса и т.п. [1-3], что позволяет создавать качественные математические модели. Для описания эволюционных процессов предложена целая концепция синергетической экономики, основывающаяся на физической теории открытых систем, обладающих выраженными нелинейными связями [4]. Например, влияние случайно появляющихся и исчезающих факторов в определенных случаях может быть сведено к постоянному действию флуктуаций (шума), инте-

нсивность которых может задаваться исследователем.

Одним из фундаментальных элементов экономической теории, с помощью которого познаются общие закономерности рыночного механизма, являются понятия спроса и предложения и их графическое представление. Обозначим спрос буквой h , предложение – буквой η , а цену товара – буквой S .

Спрос h растет с уменьшением цены S , так как у потребителей увеличиваются возможности осуществления покупки. Зависимость $h(S)$ называется шкалой (кривой) спроса. С другой стороны, производитель заинтересован повышать цену, поскольку это увеличивает рентабельность. Отсюда следует рост предложения η с увеличением цены S . Зависимость $\eta(S)$ называют кривой предложения. Видно, что между h и η существует обратная пропорциональная зависимость, и обе эти величины зависят от S .

Можно сделать вывод, что η , h и S изменяются самосогласованно. В процессе эволюции этих величин обычно устанавливаются их стационарные значения, и далее они не изменяются. В экономике как раз рассматриваются эти стационарные значения, которые графически даются кривой спроса-предложения, предложенной Альфредом Маршаллом. Процесс установления стационарных состояний обычно не рассматривается, так как зависит от многих факторов и проследить его довольно сложно. Настоящая работа предпринята с целью качественно установить общие закономерности эволюции спроса/предложения в зависимости от начальной цены на товар исходя из синергетической системы